

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 15

15 Հոյակեր 1896

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԵԼԷԿԵԱՆ

Պատշաճ Այն Հաստատելի Թիւ 20

1896

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— — —

- 1 Իմաստասիրական. ՆԵՐՍԷՍ Յ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
- 2 Նոր տոմարին դեմ նին տոմարը զործածողներուն նա-
նաձ առարկութեանց պատասխան.
- 3 Հնախօսական.
- 4 Մրնոյրտաբանական գիտելիք.
- 5 Մանկամարգր.
- 6 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՔԱՅԻ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ս Մ Ս Ե Ա Յ

Եօրներորդ Տարի

թիւ 15

15 Նոյեմբեր 1896

Ի Մ Ա Ս Տ Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱԻԱՏՔՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵԻ

Ե Ի

ԵԿԵՂԵՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 14)

Անտարակուսելի է այս. ամենէն մեծ, ամենէն պերճաշուք, ամենէն անսահման եւ գերազանց իրողութիւնն որ երբեք երեւցած լինի արեւական տակ՝ Քրիստոնէութիւնն է այն: Մենք բնական կերպով չենք կրնար մեկնել զայն. հարկաւորապէս գերազայն Զօրութեան մը միջամտութիւնն կը տեսնենք հոն: Անոնք որ բնական կերպիւ կրնան մեկնել, ո՛ւր են, թո՛ղ յառաջ անցնին, թո՛ղ մեկնեն, թո՛ղ վարատեն տասնեւինն դարերու պատրանքներն: Բայց եթէ կայ բան մը որ ցարդ ամենէն աւելի հակառակի բանականութեան, եթէ բան մը կայ, ուր ամենէն աւելի պակսի փիլիսոփայութիւն, այն բնական պատճառներն են, որ ցարդ յառաջ բերուած են ուրանալու համար Քրիստոնէութեան գերբնական արժէքը:

Ահ, գերանդանցապէս խորին խօսք մ'էր այն զոր կ'ըսէր Պօլսէն անոնց նկատմամբ որք կը մաքաւին գերբնականին դէմ. «Անհաս ճշմարտութիւններ մերժելու համար, կը դաճաւրիմին անհաս մոլորութեանց մէջ»: »

Հոսի ուրեմն կը հարցնենք ամեն առողջ եւ անկախ մտքի, ո՞ւր է այն անհաշտ հակառակութիւնն զոր ոմանք կը հռչակին շարունակ Հաւատոյ եւ Բանին միջեւ: Ո՞ւր է ստուերն հակասութեան զոր կ'երեւակային ոմանք իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան միջեւ: Ո՞չ, հակառակութիւն, հակասութիւն չկալ բնաւ բայց միայն անոնց ոճղեղին մէջ որք խորհելէ աւելի կը խօսին, եւ ուսումնասիրելէ աւելի կ'երազեն:

— Բայց ինչպէս, կ'ըսեն բարկացայտ մեր հակառակորդք, Երրորդութիւն, Մարդեղութիւն, Հաղորդութիւն կը քարոզէք. զորս մեր բանականութիւնն չհասկնար բնաւ, եւ ապա կ'իլլէք եւ կ'ըսէք թէ Բան եւ Հաւատք իրարու համաձայն են:

— Նախ, բոլոր խորհուրդք բանականութեան հակառակ չեն, բայց բանականութենէն վեր են. յետոյ, անշուշտ հաւատոյ ներքին արժէքն (*valeur intrinsèque*) չենք հասկնար, բայց ինչ կարեւորութիւն ունի այս. բանականութիւնս իրաւունք չունի զայն պահանջելու. ինչ որ իրաւունք ունի եւ անկապաւելի իրաւունք պահանջելու, այն է թէ իրեն ապացուցորի Յայտնութեան ստուգութիւնն: Աստուած խօսեցաւ մարդոց, այժմ կամ ո՛չ. ահա այս է խնդիրն: Որովհետեւ եթէ մի անգամ հաստատուի անտարակուսելի կերպիւ թէ Աստուած խօսեցաւ, բանականութիւնս ամենէն յառաջ կը պահանջէ որ առանց առարկութեան ընդունիմ բոլոր յայտնեալ ճշմարտութիւններն. վասն զի երբ Աստուած կը խօսի, ամեն բան պարտի չուի: Հետեւեալար, ինչպէս կ'ըսէր Հայր տը Ռալֆինեան, բանականութիւնն կ'ընդունի ինչ որ իրաւունք ունի պահանջելու, եւ ինչ որ չընդունիր, իրաւունք չունի պահանջելու:

Իցիւ թէ այս վկայութիւններէն մէն մին կարող լինէր կործանել նախադաշարմանց այն թումըն, զոր ստութեան ոգին կանգնած է ընդդէմ ճշմարտութեան:

Ամեն անկեղծ եւ զարգացեալ մտքի համար անուրանալի է թէ Հաւատք եւ Բան զիրար կը համբուրեն, Աստուածաբանութիւն եւ Իմաստասիրութիւն զիրեար կը զրկին: Ո՛չ միայն թշուափ չեն միմեանց, այլ եւ կերպիւ իւրիւր զիրար կ'ամբողջացընեն եւ կը կատարելագործեն: Այնչափ ճշմարիտ է այս զի յաճախ ամենէն խորախորհուրդ իմաստասէրք եղած են ամենէն պերճիմաստ եւ լսեմախոհ աստուածաբանք, եւ ամենէն քաջառողջ բանականութիւնն ամենէն չուտ եւ ամենէն զիւրաւ կը հասնի հաւատոյ երանութեան: Ս. Դիոնիսիոս Արիսպպոյացի-

ներէ, Ս. Յուստինոսներէ, Որիգենէսներէ սկսեալ մինչեւ Ս. Թովմաս Աքուլնացի, Սիւարէղ, Մօլլնա, Տէքարդ, Պօսիւէ, Բասքալ, Ֆինըլոն, ալ Պօնալ, Մուանեօ, Շլէկէլ՝ անժխտելի եւ հանրաձանօթ եղած է այս ճշմարտութիւն։

«Մարդ չպիտի հաւատար, կ'ըսէ հրեշտակային Վարդապետն, եթէ չտեսնէր թէ ստիպեալ է հաւատալու։»

Բայց ո՞ր կողմն որ դառնանք՝ Հաւատոյ հին եւ նոր ջատաղոյներու վրայ փիլիսոփայութեան մի եւ նոյն սէլն՝ մի եւ նոյն եռանդնալից հիացումն կը տեսնենք։ Մեծահանճար եւ անմահ Նալիսոփայոն Բուաթիէի, ծիրանաւորն Բի կը գրէ. «Քրիստոնէութեան խորիւրմն կը յենու առողջ Բնական Աստուածաբանութեան (Théodicée) մը վրայ։ Ահա էր լաւ եւ ճշմարիտ փիլիսոփայութիւն մը կրօնական զիտութեան անհրաժեշտ յառաջարկն է։»

Հ. Ֆ. Ժաֆար՝ Յիսուսի սուրբ եւ դերահռչակ Ընկերութենէն՝ հետեւեալ խորհրդածութիւններն կ'ընէ. «Փիլիսոփայութիւնն հարկաւոր է Աստուածաբանութեան։ Թէեւ աստուածաբանական զիտութիւնը կը մեկնին յայտնեալ ճշմարտութիւններէ եւ ասոնցմէ հետեւութիւններ կը հանեն. սակայն փիլիսոփայութիւնն կրուայ հաւատալիութեան շարժառիթներն, որոց միջոցաւ ստոյգ եւ արժանահաւատ կը լինին յայտնեալ վարդապետութիւնք։ Այս վախճանաւ փիլիսոփայութիւնն կ'ապացուցանէ թէ Յայտնութիւնն կարելի է, հարկաւոր է. կը հաստատէ պատմական արժէքն այն վկայութեանց, որք յայտնութիւնը կը ճանչցնեն մեզ։ Փիլիսոփայութիւնն մեզ կը սովորեցնէ նաեւ յառաջ բերել յայտնեալ վարդապետութեան մէջ պարուրունակեալ եղբակցութիւններն։ Այս էր ահա ինչ որ Ս. Թովմաս եւ Սքոլասթիքան ի դործ դրին միջին դարու մէջ մանաւանդ՝ այնքան սքանչելի եղանակաւ։»

Կը հասկնա՞տ, աղնիւ ընթերցող, թէ ինչ կ'արժեն այն խաբէական եւ ծաղրելի բացադանչութիւններն, որովք անցեալ դարու նշանաւոր իմաստասէրներն եւ սոցա զժրտաւ եւ թանձրամիտ հետեւողք չեն դադրած իբր նորահնար զիւտ համարիլ փիլիսոփայութիւնն եւ զայն վերադրել միայն նոր ժամանակաց յառաջդիմութեան։ Ո՞ր էին իրենք երբ Եկեղեցին եւ իւր ամենէն հարազատ եւ հաւատարիմ զաւակներն յամառ անձնութիւնութեամբ կը մշակէին զայն, եւ նորա կարեւորութիւնն ու արժէքը կը հռչակէին իրենց ամենէն համոզիչ շեշտերով։

«Երեք պարագայից մէջ, կ'ըօէ Ս. Թովմաս, փիլիսոփայութիւնը կրնանք զործածել աստուածաբանութեան մէջ . Ա. ապացուցանելու համար հաւատոյ շարժառիթները , Բ. ծանօթացնելու համար հաւատոյ մասերը մի քանի նմանութեամբ, Գ. հերքելու համար հաւատոյ դէմ եղած զեղծումները :»

Հ. Ֆ. Ժաֆոր ցուցնելէ ետքը թէ փիլիսոփայութիւնն բոլոր զիտութեանց հետ սերտ յարաբերութիւն ունի եւ թէ անհրաժեշտ է այն ամեն ուսեալ անձի՝ որ կ'ուզէ իրաց խորը թափանցել եւ իւր բոլոր ծանօթութեանց համադրութիւնն (synthèse) ընել, կը յաւելու. «Փիլիսոփայութիւնն է զարձեալ, որ կը կազմէ ի մեզ այն թանկագին հանդամանքն որ կը կոչուի իմաստասիրական միտք. որովհետեւ ըստ զիտողութեան ժամանակակից հեղինակի մը՝ նա կ'ուսուցանէ մեզ խորհիլ . . . , վնասել իրաց սկիզբն , ամեն ինչ խորազնին քննել յամենայնի յստակ տեսնելու համար, իմաստասիրական միտքն կարէ սահմանուիլ. Տաղանդ մտածելու ամեն բանի մէջ ճշդութեամբ եւ խորադիտութեամբ: Մարդոյն մէջ մտաւորական ունակութիւն մ'է այս ըմբռնելու համար միշտ խնդրոց վերնադոյն կողմն եւ զայնս կապելու բարձրագոյն տեսակէտներու: Իմաստասիրական միտքն պարտի ունենալ երեք յատկութիւններ . միտք զիտողութեան եւ տարբազարութեան (analyse) , զանց չընելու համար ոչ մի կարեւոր երեւոյթ առանց քննելու զայն խնամով . միտք ընդհանրացման եւ համադրութեան , վնասելու համար իրաց գերագոյն օրէնքներն, սկզբունքներն եւ յարաբերութիւններն. իմաստուն անկախութիւն մը՝ նախապաշարումներէ վեր բարձրանալու եւ ինքն իրմով մտածելու համար: Այսպիսի միտքեր հաղուազիւտ են, ինչպէս Պլատոն, Արիստոտ, Ս. Թովմաս, Տէքարդ, Պօսիւէ, Նիւթըն, եւլն. :»

Բայց Բրիտոնէութիւնն նուիրական եւ բարձր զազաթ մ'ունի , ուստի այնքան կենսաւէտ եւ փրկագործ ճշմարտութեան լոյսն կը սփռի իմացականութեան աշխարհին վրայ , եւ հոն նստած մի ծերունի ալեգարդ եւ վեհաշուք՝ վերածնեալ մարդկութեան կ'առաջնորդէ, կը հրահանգէ, կ'ուսուցանէ , եւ կը բարձրացնէ զայն իւր վսեմ եւ երկնատենչ կոչման:

Լսենք այդ Չայնին, Լեւոն ԺԳ. Չայնն է այն Յաւիտեանական Հօր կոնդակաւ Սրբազան Քահանայապետն կաթողիկէ աշխարհի առջեւ պարզեց եւ ցուցուց իմաստասիրութեան աւագ կարեւորութիւնն եւ այն բազմօգուտ ծառայութիւններն

զոր կը մատուցանէ նա կրօնի ամեն ժամանակ, եթէ կաթոլիկէ հանճարոյ բոլոր արտադրութեանց մէջ միակ այդ կոնգրակն մնար կենդանի՝ բաւ էր համոզելու ամեն սերնդոյ թէ Բրիստօնէութիւնն որ աստիճան վնահատած է զփիլիսոփայութիւնն եւ թէ որ կողմն կը գտնուին նորա ամենէն ողջամիտ եւ անձնուէր բարեկամներն : « Եթէ իմաստունք պատշաճապէս գործածեն զփիլիսոփայութիւն , կրնայ կերպիւ իւրք ճշմարիտ հաւատոյ ճամբայ բանալ եւ զօրացնել զայն , եւ իւր աշակերտոց մօքերն յարմարապէս պատրաստել ընդունելու զՅայտնութիւն . ահա էր ի նախնեաց իրաւամբ կոչուած է մերթ « Յառաջադրան քրիստոնէական հաւատոյ » , մերթ « Նախերգանք եւ օթանդակութիւն քրիստոնէութեան » , եւ մերթ « Դայեակ Աւետարանի » : « . . . Հոսկ ուրեմն իմաստասիրութեան կը վերաբերի աստուածուստ յայտնեալ ճշմարտութիւններն պաշտպանել եւ յաղթանակ կանգնել անոնց դէմ որք կը հակառակին : Մեծ է իմաստասիրութեան արժէքն , այնու զի կը համարուի հաւատոյ պաշտպանութիւն եւ հաստատուն ամբոյ կրօնի . Մեր Փրկչին վարդապետութիւնն , ինչպէս կը վկայէ Կղեմս Աղեքսանդրացի , ըստ ինքեան կատարեալ է եւ ոչ իմիք կարօտ , որովհետեւ Աստուծոյ զօրութիւնն է եւ իմաստութիւնն . Եւ յուսական փիլիսոփայութիւնն առաւել զօրաւոր չըներ զճշմարտութիւն , բայց որովհետեւ կը տկարացնէ իմաստակաց որդեգայթներն ընդդէմ ճշմարտութեան , կոչուած է վայելչաբեղ ցանկ եւ պատնէշ այդուսին : »

Բրիստօնէութիւնն մի բան եւ եթ զատապարտած է , այն է փիլիսոփայութեան զեղծումն (philosophisme) կամ բանապաշտութիւնն (rationalisme) : Եւ ի՞նչ միթէ իրաւունք չունէր դատադարտելու . երբ մեր գիտակցութիւնն , փորձառութիւնն , մարդկային սղղի պատմութիւնն համայն կ'ապացուցանեն թէ բանականութիւնն բացարձակապէս անկախ չկարէ լինել , թէ սահման մ'ունի ուրիշ անշին չկրնար անցնիլ , թէ ինդիւիդներ կան որոնց վերջնական լուծումն չկրնար պարզեւել , ի՞նչ կը նշանակէ երեսն բացարձակապէս անկախ հռչակել զայն , ըսել թէ ամեն բան զիտէ , ամեն բան կրնայ . . . : Բայց այս դաւաճանութիւն մը չէ՞ իմաստասիրութեան դէմ , հեղինակութիւն եւ նախաւորնք չէ՞ ուղիղ բանի դէմ : Նա մանաւանդ յետ այնքան բազմաթիւ եւ պատկառելի վկայութեանց , աններելի զրպարտութիւն չէ՞ միթէ երեսն ըսել Պ. Ֆրանսուա Գօթէի հետ Բանին

նկատմամբ՝ Pas de milieu pour elle: esclave ou révoltée.

Անշուշտ այսպիսի խօսքեր ամենէն յառաջ պիտի դատապարտուէին իրենց հեղինակաց կողմանէ, եթէ սոքա յիշեն միայն թէ երբ ամեն այլ կրօնքներ կը դռնեն. « Հաւատա՛, բայց մի՛ քննէր », Քրիստոնէութիւնն յորմէ հետէ երեւցաւ աշխարհի վրայ չէ զաղրած հռչակել աստուածային վստահութեամբ. « Քննէ՛ եւ տես թէ կրնաս չհաւատալ » : Բան մը միայն կը խնդրէ այս սուրբ եւ երկնապարզեւ հաւատքն, այն թէ չդատապարտեն զինքն՝ առանց ճանչնալու.

Hoc unum gestit ne ignorata damnetur.

Ինչ որ կ'ըսէր Տերառզիանոս աստի տասնեւեօթն դար յառաջ, նոյնը կը կրկնենք եւ մեք այսօր, երբ՝ ըստ վիպիկոյ յառաջգիւժութեան քարոզչաց՝ զիստութիւն եւ իմաստասիրութիւն իրենց զենիթն հասած են : Արդ՝ կրօնք մը՝ որ հակառակ իւր բազմապահանջ եւ ամենախիտ բարոյականին, հակառակ իւր այնքան անճառելի խորհրդոյ, չվախնար այս հրաւերն կարդալ Բանին եւ Փիլիսոփայութեան, կ'ապացուցանէ արդէն թէ մարդկային ըլլալէ առաւել բան մ'է այն :

ՆԵՐՍԷՍ Յ. Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ՆՈՐ ՏՈՄԱՐԻՆ ԴԷՄ ՀԻՆ ՏՈՄԱՐԸ ԳՈՐԾԱԾՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԱԾ ԱՌԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

1. Նոր տոմարին դեմ ծռռո կարծիք. — Գրիգոր ԺԳ երբ 1582 ին հին տոմարի նորոգութիւնն բրաւ՝ կրօնական պատճառէ մղուած էր : Վասն զի զլիաւոր նպատակն էր Զատիկի տօնը ճիշդ օրինական եւ աւանդական ժամանակին բերել. ինչպէս որ Դ գարուն Նիկիոյ ժողովքէն վերջը նշանակուած էր :

Նոյն այս պատճառաւ բողոքականք առհասարակ ընդունեցին այդ նորոգութիւնն, եւ փափաքելի է որ զեռ հին տոմարը զործածողներ նոյն նորոգութիւնն ընդունին :

Զարմանք, զեռ եւս բացարձակ կրօնական ծռռո կարծիք հին տոմարին հետեւողները կը խրատեցնեն, որով քաղաքակիրթ եւ քրիստոնեայ աշխարհին մէջ մեկուսի կզլիացած են. — Ճա-

լոն գեռ եւս քրիստոնեայ չէ եւ սակայն 1873 էն ի վեր Գրիգորեան տոմարն ընդունած է :

2. Նոր տոմարին դեմ 1593 ին արձակուած վճիռն . — Գրիգորեան նորոգութեան ժամանակէն սկսելով՝ հին տոմարին հետեւող Եկեղեցիներուն Առաջնորդներն բողոքած են Նորոյն գէմ, եւ այնպէս խօսիլ՝ մինչեւ այսօր անոնց յաջորդներ այդ բողոքներուն անհիմն ըլլալն կը դժուարին հասկնալ :

Այդ հակառակութեան ամենէն նշանաւորն՝ 1593 ին ի Կ. Պոլիս խմբուած Ժողովոյն արձակած վճիռն է , ուր Յոյն եւ Ռուս Եկեղեցիներուն ներկայացուցիչներն գումարուած էին :

Յիշենք հոս այդ վճիռն , որպէս զի կարծուած առարկու թիւններուն կարենանք պատասխանել :

«Որոնք որ Նիկիոյ սուրբ եւ Երեւելիական Ժողովոյն՝ որ Կոստանդինուպոլիս երանելի կայսեր ներկայութեան խմբուեցաւ՝ Փրքիպոլիսի Զատիկին նկատմամբ սահմանած պատուէրքն յանդգին լռնարարել, Եկեղեցւոյ հաղորդութենէն պէտք է անջատել զանոնք, եթէ աշխարհական են եւ այդ օրինաց յամառաբար հակառակին : Իսկ եթէ Եկեղեցական՝ Եպիսկոպոս կամ Քահանայ կամ Սարկաւադ՝ հակառակ այս վճռոյն յամառի գեռ եւս իր անձնական կարծեաց հետեւիլ եւ հրէից հետ Զատիկ տօնել, Ս. Ժողովս կը վճռէ՝ որ այդպիսին այդու իսկ Եկեղեցիէն արտաքսած է. վասն զի չորհրել Աստուծոյ այսուհետեւ՝ ինչպէս եւ ցարդ Եկեղեցին ըրած է՝ հարկ է Ս. Հարց օրէնքը պահպանել :»

3. Անհիմն ամբաստանութիւն. — Այս վճիռն արձակողները չեն յանդգներ ցոյց տալ միանգամայն թէ յիմ Գրիգորեան տոմարը Նիկիոյ Ժողովին հրամանները կը լռնարարէ . այլ տարտամ եւ ձրի ամբաստանութեամբն Հռովմայ Եկեղեցւոյն գէմ կոյր հակառակութիւն ունենալ ցոյց կուտան : Նիկիոյ սուրբ եւ տիեզերական Ժողովոյն պատուիրաններն բռնաբարելու քրէական եղանն ուղղելով նոր տոմարին ծնողին եւ անոր եկեղեցւոյն եւ այլ հետեւողներու վրայ նկատել՝ ծանր չթուի ըսելիքս՝ իրենց կուսակցաց վրայ կը ծանրացունեն : Նիկիոյ Ժողովոյն Զատիկին նկատմամբ սահմանածն մէջտեղ դնելով ամեն լուսաւոր միտք եւ բարեհաւատ մարդիկ ստիպուած 1593 ի վճռոյն սխալն կ'ըմբռնեն, եւ Նիկիոյ պատուիրանէն կարծուած քաղածոյ զօրութիւնն՝ յուշեան յետագէմ տոմարին հետեւողներուն

հակառակելով՝ նոր տոմարին ի նպաստ վճռելն կը հասկնան :
Տես քիչ յետոյ, թիւ 5 :

Նիկիոյ ժողովին յաջորդող երկու դարուց մէջ եկեղեցւոյ
բռնած ուղղութիւնն քաջ ցոյց կուտայ զայդ :

4. Գլխաւոր խնդիր. — Առանց Յոյն եւ Ռուս եկեղեցւոյ
սոհմային զերազգածութեանն շնասերու՝ հարկ է ըսել՝ որ
1593 ի մասնակի ժողովոյն անդամներն ընդհանուր եկեղեցւոյ
վերաբերող խնդրոյ նկատմամբ վճիռ չէին կարող արձակել :
Նոյն իսկ յուլեան տոմարին կողմնակիցներուն տեսութեամբ՝
այս կամ նման Սիւնհոդոսներուն որոշմունք՝ երբ ամբողջ քրիս-
տոնեայ աշխարհի համար տոմարի միութեան խնդիր է՝ էապէս
քննութեան եւ փոփոխութեան կարօտ են :

Այդ 1593 ի Սիւնհոդոսին մասնակցողը շատ լաւ ըմբռնած
էին իրենց այս կէտին վրայ անձեռնհաս ըլլալն. այս բանիս հա-
մար իրենց վճիռն միայն Նիկիոյ սուրբ եւ տիեզերական ժու-
ղովոյն պատուէրներով կնքեցին : Որով՝ այդ պատուէրներու
պահպանութիւնը միայն կը հրամայէին այդ վճռով, եւ յայդմ
ամբողջ կաթողիկէք համաձայն են :

Տեսնենք թէ որոնք են այդ պատուէրներն, զորս 1593 ի
Սիւնհոդոսականք առանց քաջ զիտնալու յիշատակած են :

5. Նիկիոյ ժողովին վճիռն. — Cosmos թերթին մէջ (1894
դեկտ. 22, էջ 120), Նիկիոյ ժողովին Ձատիկ տօնին կատարման
օրէնքն ամբողջովին հրատարակուած է. հետամուտ եղողներ
կրնան դանել հոն ամբողջութիւնն եւ զանուելուն պատմու-
թիւնն : Մենք մեր խնդրոյն կարեւորն միայն կը դնենք հոս :

«Ձատիկ տօնին խնդիրը քննելով՝ զոր բոլոր աշխարհք նոյն
օրն միասին կատարելու են, վերահաս եղանք որ կաթողիկէ
աշխարհին երեք մասը Հռովմայ եւ Աղեքսանդրիոյ եկեղեցեաց
հետ մի եւ նոյն ժամանակ կը կատարեն այդ տօնը, միայն Ա-
րեւելքի մի մասը հակառակ սովորութեամբ Արդ հաճոյ երեւ-
ցաւ մեզ՝ որ մեր Արեւելից եղբայրներն ամեն խնդիր ու հա-
կառակութիւն ի բաց թողլով՝ Հռովմայ եւ Աղեքսանդրիոյ եւ
այլոց նման կատարեն. որպէս զի ամենն ալ միասին նոյն օրը
հաշակին Ձատիկ սուրբ տօնը :

«Եւ Արեւելեանք ստորագրեցին այս վճիռը :»

Նիկիոյ ժողովոյն այս վճիռն վրայ յետ ժամանակաց Հռով-
մայ եւ Աղեքսանդրիոյ եկեղեցեաց ձեւած կանոններն՝ ժողո-

վոյն վճիռն մոռցուցին. այնպէս զի չատերը կարծեցին թէ ըստ ժողովոյն վճիռն Զատիկ է դարնան առաջին լուսնին տասնուչորրորդ օրուան յաջորդող կիրակին : Իսկ ուրիշները ենթադրեցին նաեւ՝ թէ լուսնարեւային տասնամեայ շրջանն եւ յուլեան մարտի 21-ն զիշերահաւասարի օր՝ ժողովին օրինաց մասն ըլլայ : Այս է եւ 1593 ի ժողովականներուն կարծիքն, որ կրորդական հեղինակներու խօսքին վստահելով, Այլ այսօր յայտնի է որ այդ կանոն Ս. ժողովին գրածը չէ, այլ Հռովմայ եւ Աղեքսանդրիոյ եկեղեցեաց դործ՝ յաջորդ ժամանակներու մէջ . ըստ որում Ս. Սիւնհոգոսն իրենց յանձնած էր այդ պաշտօնը :

6. Հռովմայ եկեղեցւոյն յանձնուած պաշտօնը. — Այդ 1593 ին ժողովականք՝ չէին գիտեր բնաւ՝ թէ Նիկիոյ ժողովը ամեն ինչոր ու հակառակութիւն ի բաց թողլով, պարզապէս Հռովմայ եւ Աղեքսանդրիոյ եկեղեցեաց յանձնած էր ամբողջ քրիստոնէութեան Զատիկն օրը կարգադրել :

Այն ատեն Հռովմայ եւ Աղեքսանդրիոյ եկեղեցիներն աղեքսանդրեան գիտնոց ցոյց տուածը դործադրելով ըստ աւանդաբար հասած կանոններու՝ Զատիկի օր հաստատեցին դարնան զիշերահաւասարին յաջորդող լուսնին տասնուչորս օր վերջը եւ կող կիւրակէն :

Այս բացատրութիւնը Դ դարուն կը յարմարէին, վասն զի կանոնաց համաձայն էին. այլ երբ ժամանակն այդ աւանդական կանոններէն մեծապէս հեռացուց զայնս՝ յայտնապէս նորոգուելու էին . եւ ահա այդ նորոգութիւնն օրինապէս եւ զոհացուցիչ կերպով կատարուեցաւ Հռովմայ եկեղեցւոյն ձեռամբ, որք նոր տոմարն հաստատուեցաւ :

Ուստի 1593 ի ժողովականք Գրիգորեան տոմարին դէմ Նիկիական պատուէրներն կոչելով ի դատ չատ ձախող դործ դրեցին. վասն զի Ս. ժողովոյն այդ պատուէրներն դարերով առաջ զիրենք Հռովմայ եկեղեցւոյն ուղղած էին նմանօրինակ ինչորներու մէջ . որով իրենց բողոքել կարծածն արդէն իսկ նոյնին վճռովն հաստատուած էր :

7. Քրիստոնէից Զատիկն Հրեից Պասեքին հետ հանդիպելն. — 1593 ի ժողովականք նոյնպէս խաբուած են իրենց վճռոյն երկրորդ մասին մէջ, Զատիկն հէից հետ կատարուել ինչորով :

Խաբուած են՝ Գրիգորեան տոմարին նորոգութիւնն Նիկիոյ ժողովոյն եւ Ս. Հարց օրինաց հակառակ՝ Կաթողիկէից

Զատիկը Հրէից Պատեքին զուգադէպ բերել կարճելով : Սիւն-
հոյոսին ժողովականք այդ զիպուածականն եւ հազուադէպ զու-
գաղիպութիւնն նախնեաց օրինաց իբր զանցառութիւնն նկատե-
ցին , եւ իրենց յաջորդք զայդ իբր ոճիր վերապրեցին կաթու-
ղիկեաց :

Այդ կարծեաց օրհալի անհիմն ըլլալն յայտնելու համար բա-
ւական է Ս. Ժողովոյն պատուէրները եւ եղանակը միայն բե-
րել. այսինքն՝ թէ Քրիստոնէից Զատիկն եւ Հրէից Պատեքին
զուգադիպութեանց նկատմամբ Նիկիական Հազդ հաստատած
էական արդիւքն, եւ երկրորդ՝ թէ ինչպէս նոյն եւ յաջորդ ժա-
մանակներուն մէջ՝ Դ եւ Ե զարեբու Հարք՝ նոյն օրէնքն ի
գործ գրին : Այս է ըսելիքնիս :

(Շարայարեղի)

Հ Ն Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

Հ Ն Դ Ի Կ Մ Ա Տ Ե Ն Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԲԱՆԱՍՏԵՂԵԱԿԱՆ ԳՐՈՒԱԴ

ՅԱՅՆԱԴԱՏԻ ՄԱՀԸ

(Շարունակութիւն տես քիւ 13)

Ռամայանայի այս գրուպն՝ հնութեան մեզ կտակած ա-
մենէն սրառուչ նկարներուն հաւատար է իր պարզ ու վսեմ
պատկերաւ : Ահա նիւթն : Այստեայի սրբայն Դատաւարժա՝ Հա-
մայի հայրը՝ իր հարձին Կաթիկէյեայ խոտապաւ իր երկու խնդ-
րելիքը անպատճառ կատարելի Սա իր զաւկին Վարատայի չը-
նորհել կը խնդրէ թափն եւ տամուռն սարի աքսորել Հա-
ման Դատաւարժա ստիպուած է կատարել այս խնդիրքն , եւ
զառնութեան ժամանակ Համայի մօրը Կաւալիայի կը պատ-
մէ՝ թէ ինչպէս գործեց այդ եղևոնն, ու կ'ըսպատէ մահուամբ
աղաակու այդ ցաւէն :

Դասառաքիյի սիրտը դառնացած էր անցելոյն յիշատակաւ, յուսահատ էր բոլորովին, վասն զի բռնութեամբ բաժնուած էր իր դաւկէն : Այսպէս տուրքեան ցամաքած աղբեր պայծառութիւնն կ'ընքօղէ խաւսին : Սոսկալի դառնութեամբ յիշեց իր երբեմն զործած յանցանքը, եւ Կաւսաքիյայի ուղղելով խօսքն՝ որ Հասմայ կորուստն կուլար, ըսաւ.

«Արթնցա՛ր ո՛ր դառնացեալ տիկին, տկանջ դիր ըսելիքիս . լսէ նախկին աւուրց մէջ զործուած սոսկալի զործոյ մը պատմութիւնը : Անշուշտ ամեն ոք իր ըրածին պատուը պիտի քաղէ հոս : Արդարեւորն օրհնութիւն պիտի գտնեն, եւ մեղք թշուառութեանց մայր են : Պալասայ ծաղիկն սքանչելի է, Ամրա ծառոյն հովանին՝ ասպնջական . եւ մարդ ցնծութեամբ կը ժողվէ Ամրայքն եւ Պալասայքն . վասն զի ծաղկանց զեղեցկութեամբն կը հրճուի սիրան : Այլ երբ տմառն համի՛ր՝ կը հնծէ, պատու կ'ուզէ այլ չկայ : Անգղամ, Պալասայքն ուսուցելի, Ամրայց ճիւղերն ծոցելի, եւ հիմակ Ռամայն կուլամ, վասն զի յիմարութիւնս միայն ցաւ ու թշուառութիւն ծնաւ ինձ : Մեղապարտ զործի մը՝ զոր յանուշս զործեցի՝ արդիւնք են իմ այսօր ամեն կրածներս : Ինչպէս տղայ մը անհոգ ու անկասկած թիւնն բերան կը գնէ իր խաղին ժամանակ եւ մահուան մէջ անունդ կը խնդրէ :

«Տիկին, մինչ դու երիտասարդ էիր, աշունը՝ սիրոյ եղանակն՝ կը ծնանէր . արեւ հրակէզ ըրած էր աշխարհս եւ հողն ցամբեցուցած, երբ՝ հիւսիսային ընթացքով եկաւ ափանց մօտ ուր ողիք կը բնակին : Իսկոյն բարերար ամպերն երկնային կամարն մթնցուցին, սիրամարդն՝ ձայ ու մրտինն լոցուցին քաղցր ձայնն . ամեն տեղ գետերն ամպերով զեղուն՝ վճիտ վտակներով ափունքն ծածկելով կ'ընթանային . եւ երկիր երկնային ջրով արբած զոր թռչունք ճառագելով կ'ողջունէին՝ դալար կանաչութիւնն կ'ըզգենուր :

«Այս հեշտալի ժամանակ, սիրելի տիկին, կրկին կապարճ կռնակս եւ աղեղն ի ձեռին դէպ ի Սարայու գետն կ'երթայի, յիմար անհամբերութեամբ գիշեր ատեն գոմէջ մը սպաննելու, կամ փիղ մը, կամ որ եւ է ծարաւէն գիմած կենդանի : Յանկարծ, սափորի լեցուելու նման ձայն մը լսելով՝ կարծեցի չկարելով տեսնել՝ փղի ձայն, աղեղիս վրայ սուր նետ մ'աւգուցի, երազ ձգեցի տխուր նալատակին . ձայնին ուղղութեամբ թռաւ նետն :

«Ա՛հ, մեռայ. գոչեց մարդկային ձայն մը . աւանդ, ինչպէս մենակեաց մը կը հարուածէ այս նկատ. եւ որ քան վայրագ կը ձգէ զայդ յիս Գիշեր ժամանակ այս ամայի ավանդ վրայ ջուր հանելու եկած՝ ո՛վ է զիս զարնողն . ո՛վ այդ եղեւնագործն : Զաչացու ծերուկ մը այս անտառին մէջ կը ճգնի. սրբոյն սիրտը պատառեց դա՛ անոր զաւակն այսպէս զոհելով : Ապարդիւն եւ զեռն, անքաւելի, . . . իմ հօրս եւ մօրս հինօրեայ կեանքն կուլամ ես, ոչ զիմս. երկուքն ալ երկար ասնէ ես անուշած եմ . ինչ անոնց վիճակն՝ երբ այս կորստական մարմինս հինգ տարեայ դառնայ, Իրենք եւ ես հուսադարպէս թշուառ, փութը միայնակեացներ, այս նեան սպանեց զմեզ» :

«Այս ցաւալի ողբն լսելուս՝ հողիս խռոված, սարսափահար յանցանքէս, ազեղն կ'իյնար ձեռքէս . եւ վագելով գէտ ի նա՝ անոյ սրտէն վիրաւոր, փոխաթաւոր մաղերով՝ յամայրի մորթով խեղճ պատանի մը, գետոյն ջրոց մէջ : Այդ սոսկալի հարուածէն ընկճեալ ցաւաղին աչքն տիգեց վրաս, կարծես իր առաքինութեան բոցով սպառնելու համար զիս :

«Ի՞նչ բրած էի քեզ, ո՛վ մարտիկ, ըսաւ. ես անտառներու խաղաղիկ բնակիչս . որ երբ տիրոջս ջուր հանելու եկած էի՝ հարուածեցիր զիս : Երկու կոյր թշուառներ առանց օգնականի այս ամայի անտառներու մէջ՝ հինաւուրց ծնողքս զարձիս կ'ըսպասնէ կամակոր . մի նեախ երեք հողի սպանեցիր . հայր, մայր եւ զիս. անպարտ զոհեր : Եռանդն եւ Վեպայց ընթերցումն անպտուղ եղան ինձ, վասն զի հայրս անդիտակ է՝ անզգամ՝ թէ ես հոս քու ձեռքէդ կը մեռնիմ : Եւ ինչ եթէ գիտնար պիտի ընէր աչազուրկն. երբ ծառն կ'իյնայ տապարի հարուածով կրնայ ուրիշ ծառ մը փրկել զայն : Այս ճամբան հօրս բնակութեան կը տանի, փութա, ներումն խնդրէ, չըլլայ թէ անոր բարկութիւնը՝ ինչպէս բոց չոր ծառը՝ բորբոքէ զքեզ : Այլ նախ այդ երկաթն քաշէ յինէ, վասն զի միտած նեադ սըրտիս մէջ կայծակի պէս կը գալարի, հեղձամղձուկ թողլով զիս : Այդ երկաթով կը մեռնիմ : Հանէ եւ զիտցիր որ ես Բրահման չեմ : Սրբապիղծ չեմ դու. վասն զի այս անտառին մէջ Բրահման հօրէ այլ Սուղրա մօրէ ծնած եմ» :

«Այսպէս կը խօսէր առ իս բարի պատանին զոր ես խողխողեցի : Իսկոյն կ'իմոտ ձեռամբ ձգեցի նեան զողորջուն մարմնէն. եւ նա աչքն յիս յառած՝ չնչեց վերջին անգամ : Սուրբ ճգնաւորին որդւոյն այս մահաւամբ իմ փառքս կորաւ, խաւար յուսահատութիւն տիրեց վրաս :

«Թիւնալիր նեան հանելէս յետոյ առի սալիորն ու զնայի զէպ ի ճգնարանն: Տեսայ ծնողքն՝ թշուառ ծերունիներ, զաչացու, թեւատ կրկին թռչուններու նման: Նստած կ'ըստատէին իրենց զաւկին ու անոր վրայ կը խօսէին իրարու հետ, անոնք զոր եւ իրենց տղայովն սպանեցի՝ կը յուսային զանի տեսնել վերստին: Այս թշուառ ամուլն այսպէս տեսայ եւ մինչ խայթած խղճիւ մօտեցայ իրենց:

«Ոսնտձայնէս խալուած մենակեացն ըսաւ.

« — Զաւակս, ինչ բրիր այսչափ ատեն. չուտով ջուր բեր ինձ: Յայնադատ (Յաշատուր) սիրելիս, դեպին քով զբռնիրով ուշացար. մայրդ անհանգիստ էր: Եթէ եւս կամ մայրդ անհաճոյ բան մ'ըրբինք՝ ներէ, ու ընաւ մի այսպէս ուշանար: Ես որ կաւրող չեմ քայլել՝ դու եւ ինծի ոտք, եւ որ չեմ տեսներ՝ դու ինծի աչք եւս. իմ կեանքս քոյոյդ հետ կապուած է . . . ինչո՞ւ չես խօսիր:»

«Հեծկլտանօք ճնշուած, ջանալով ձայնս կուլ տալ, ձեռնաւ մած, երկիւղալիր, այսպէս ըսի.

«Ես Դաստաւթի մարտիկն եմ, զաւակդ չեմ, ո՞ սուրբ միայնակեաց: Սոսկալի եղևոնադործութենէ յետոյ կուգամ առ քեզ: Նետս ձեռք տաւ Սարայու ափանց վրայ որսի ելայ. վայրի դամէշ կամ ծարաւի փիղ որսալու ըղձիւ. սալիորի մը լեցուելու ձայնին՝ կարծելով թէ փիղ մ'է՝ զարկի, զաւակդ էր: Թշուառ ձայնը՝ որուն սիրտը խցած էր՝ զէպ յայն վայր ձգեց զիս, հոն խղճ պատանին ինկած էր: Աւանդ, փղի ոտնաձայնէն միայն զատելով անձուկս՝ զաւկիդ վրայ հասուցի տէգն: Երբ հանեցի զայն որուն՝ զէպ յերկինս փչեց շուռն, երկար ձեր գմբախաւթիւնն լալով: Սոսկալի տղիտութեամբ զարկի քու զաւակդ. յանցանքիս բեռնն ասկ ճնշուած կը հառաչեմ, զայրոյթիդ կրակէն խնայէ ինձիւ»

«Ծերուկն քարի պէս կեցաւ նախ. ապա հառաչ հանեալով ըսաւ.

«Եթէ այս եղևոնդ գործելէ յետոյ՝ չգայիր չպատմէիր յանցանքդ՝ ժողովուրդդ անգամ անէծքիս կրակէն պիտի ջնջուէր: Քաջամարտիկ, եթէ զխուրթեամբ ձգուած ըլլար այդ նեան՝ իմ անէծքս կարող էին երկնային դահէն Ինգրան անդամ դահալիւ ժել. որ զիսնալով աղօթքի եկող մենակեացի վրայ նետ ձգէ՝ զլուին եօթն մաս կը բաժնուի: Այլ զի տղիտութեամբ սպանեցիր զայն՝ ապրիս պիտի. ներկայ եւ ոչ մի թշուառութիւն

քու ընտանեացդ վրայ: Տար զիս ուր անդուժ նեւորդ հարուածէն ինկաւ զաւակս, կուրութեանս նեցուկը: Կ'ուզեմ զեւորն տարածուած զաւկիս մօտենալ: Կ'ուզեմ թշուառ կնկանս հետ չօչալիւ արիւնաթաթախ մարմինն, զաւակիս ցիրուցան մազերը Յամայի ձեռաց մէջ:»

(Շարայարէլի)

ՄԹՆՈՂՈՐՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

(Շարունակութիւն տես քիւ 14)

Մագնիտացեալ սլաքն. — Ամենածանօթ այս սլաքն՝ որ կողմնացոյց գործին կը կազմէ՝ մթնոլորտային խառնակութեանց գուշակ կ'ըլլայ երբեմն: Մագնիտացեալ սլաքն հիւսիսայլի եւ բեւելէն առաջ եւ վերջը շտապաւ չարժումն կ'ունենայ. այսպէս երբեմն ալ ձեան գալէն առաջ կամ նոյն ժամուն: Դիտուած է որ մագնիտացեալ սլաքին այդպէս երթեւեկն՝ երբեմն Ատլանտեան Ովկիանու հիւսիսային արեւմտեան կողմն հանդիպող սոսկալի փոթորիկն քանի մ'օր առաջ գուշակած է:

Այս քանի մը գործիներն եթէ ունենանք, որոնց զինն ալ ոչինչ է, կրնանք օգոց գուշակութիւնն իրաւ է ի մօտոյ թէպէտ՝ այլ ապահով կերպիւ կատարել:

Հողմունք. — Մթնոլորտի ամեն փոփոխութիւններէն աւելի հոյժ՝ որ օգոց հանդարտութիւնն կ'աւելէ՝ ամենէն մեծ նշաններէն մին է ըլլալիքին: Մթնոլորտաբանութեան հիմունքն հողմերն են: Երկրագնդի ամեն կողմէն շարունակ կատարուած զիտողութեանց արդեամբ՝ այսօր փոթորիկի եւ մրրկացուղի ընթացքն ու բռնած ուղղութիւնն կը չափենք, ճշգիւ որ վայրկեանին ուսկից եւ ուր անցնելն ու հասնելն կը սահմանենք եւ որ դադրելն կամ չէղոքանալն: Այս ծանօթութիւնք զիտական սկզբանց եւ քննութեանց վրայ հաստատուած են եւ ուղիղ: Մշակն եւ նաւաւն զիսէ առնոց օգուտն:

Բամբիկն ուղղութիւնն զիտելու համար բաւական է ձեռքը զէմ բռնել, կամ ծառի մը կամ նման բանի մը նայել ու հասկընալ:

Երբ առաւօտուն կանուխ քամին զով ու արտրժական կը

փչէ՝ դեղեցիկ օդոյ նշան է, երբ արեւելքի ժամուն խափանող ամպերն դէպ արեւմուտք կը մղէ:

Երբ հարաւ չնչէ խոնաւ ջերմութեամբ մը՝ ընդհանրապէս կ'անձրուէ:

Զմեռ ատեն արեւելեան եւ հիւսիսարեւելեան հողմունք ձիւն կը նշանակեն . իսկ թէ այս վիճակին մէջ մթնոլորտային ճնշումն տեսնուի՝ օդոյ հաստաառութիւնն կը յայտնէ . ամառն պարզ, ձմեռն ցուրտ:

Արեւմտեան, հիւսիսարեւմտեան, հարաւային եւ հարաւ-արեւմտեան հողմունք որ մեզ կը հասնին ծովափու խոնաւութեամբն յազեցած՝ ընդհանրապէս անձրեւաբերք են:

Ժողովրդական դիտողութիւնք. — Գիտական քննութեանց քով պէտք է յիշենք ժողովրդականքն, վասն զի նաւազներու, հովիւներու եւ բացօթեայ կեանք վարողներու յատուկ են . որոնք զիշերն ու ցերեկ լնութիւնն անձամբ կը հարցուփորձեն փոխանակ գործիներու: Այս դիտողութեանց զլրատորներն են՝ անցատոր ամպերն, չնչող հողմերն, լուսինն, արեւ եւ աստեղք, ցօղն ու կենդանիք. վերջնոց բնական ազգն քննութեան կարեւոր կէտերէն մին:

Այս դիտողութիւններէն սմանք առածի կարգ զասուած են, որոնց եթէ ուսանք իրաւամբ՝ սակայն շատերն թիւր են . այլ զիւղական լնակներու համար իւր հաւատոյ վարդապետութիւնք:

Յայտնի է որ ժողովրդական դիտողութեանց շատերը տեղական են. վասն զի մթնոլորտային երեւոյթք ըստ գրից եւ տեղւոյն կը փոխուին. այլ է լարձր գիրքն եւ այլ ձորաբնակն. այլ է լեռնայինն եւ այլ դուրանի ազդեցութիւնն . ծովու մօտ ուրիշ կերպ է մթնոլորտի գործն, եւ ուրիշ ջրէն հեռու. եւլն:

Հոս հաւաքած ժողովրդական դիտողութիւնք ընդհանուր քննութեանց վրայ հիմնուած են. եւ գիտնալու է՝ որ մօտակայ փոփոխութիւնքն միայն կը յայտնեն:

Ամպերն. — Զրոյ գոլշւոյն մթնոլորտին մէջ կուտակեն օդոյ փոփոխութեան նշան է: Համազղային համաձայնութեամբ ամպերն չորս կարգի բաժնուած են. Սպիտակք (Cirrus), Դեզադեք (Cumulus), Խաւիսաք (Stratus), Անձրեաբերք (Nimbus):

Երբ մանր ամպեր են եւ երկնից երեսն ցրուած, նման բրդզգեալ կերպառի եւ թռչտուն փետուրներու, կ'ըսուին Սպի-

տակը, սառուցեալ են ատոնք եւ օդոյ փոփոխութիւն կը պատ-
ճառեն: Շատ բարձր են. 8000 մեղր:

Երբ ամպերն կուտակին, լեռնանան, կ'ըսուին Դեզադեզք .
եթէ երեկոյեան դէմ բազմանան՝ գիշերն անձրեւ կայ կամ փո-
թորիկ :

Երբ ամպերն խաւ ի խաւ նստին հորիզոնական ուղղու-
թեամբ՝ ինչպէս ընդհանրապէս արեւերքի եւ մուտքի ժամա-
նակ, եւ իրարու հակառակ ուղղութեամբ շարժին , օդոյ փո-
փոխութեան պատրաստութիւնք: Ատոնք են խաւիխաւքն :

Երբ ամպերն ցած են, մոխրագոյն , առանց յատուկ կեր-
պարանքի, ընդհանրապէս անձրեւ կամ ձիւն կը տեղայ: Անձրեւ-
ապերք :

Այն ամպեր որոնց չորս կողմն ցլուած է եւ իրարմէ ան-
ջատ են՝ անձրեւ կուտան: մինչդեռ չորս կողմն անորոշ ձեւ
ունեցող ամպերն՝ զեղեցիկ օդոյ նշան են:

Հարաւէն եկող եւ սաէպ ուղղութիւն փոխող ամպերն
անձրեւի գուշակ են:

Մառախուղ. — Երբ ջրոյ գոլորչին շրջակայ օդէն աւելի
սառ է՝ մառախուղ կը ձեւացունէ , եթէ զեանէն ելլելով կամ
հովերու ազդեցութենէն երկրիս երեսն բռնէ : Եթէ լեռներու
վրայէն սկսի գէպ ի վար իջնել եւ տարածուի, անձրեւի նշան
է: Եթէ վերանայ եւ ցրուի՝ զեղեցիկ օդոյ : Մառախուղն եւ
ամպ իրենց զիրքէն կը զանազանին. այնպէս զի կրնանք ըսել՝
որ լեռան մը կառարին վրայ կեցողին սաքին մօտ կամ զինքը
ծածկող մշուշն մառախուղ է իրեն համար , մինչ նոյն լեռան
ստորոտն կեցողին՝ ամպ:

Հիւսիսային կողմն կամ հիւսիսային արեւելքն առատ զիզ-
ուող մառախուղն զեղեցիկ օդոյ նշան է . իսկ թէ հարաւային
կողմն կամ հարաւ արեւելքն առատանայ՝ անձրեւի է նշան :

Անձրեւ. — Եթէ պարզ օդին առաւօտեան ժամը 4 էն մին-
չեւ 9 անձրեւէ՝ կէս օրէն առաջ արեւն կը փայլի : Եթէ մթին
օդով երեկոյին անձրեւ տեղայ՝ յաջորդ օրն նորէն կ'անձրեւէ :

Յօդ. — Եթէ պարզ գիշեր մը ցօղ չիջնէ՝ անձրեւն անհը-
րաժեշտ է:

Արեւուն մանկէն ետքը եթէ ցօղ իջնէ՝ օդոյ զեղեցկու-
թեան նշան է :

Եթէ մթին օդով ցօղ իջնէ՝ անձրեւի է օդն:

Լուսիցն. — Խորհրդաւոր լուսատուն գիշերոյ իր ունեցած

կարողութիւնն աւելի՝ փառօք պատկուած երեւակայութենէն : Սակայն զիտութիւնն ալ զեռ ճղճիմ մանուկ է այս նկատմամբ . վասն զի անպատճառ պէտք է Լուսինն մեր մթնոլորտին վրայ ունեցած ազդեցութիւնն ընդունիլ . բայց ինչ է այդ ազդեցութեան արդիւնք՝ ոչ ոք գիտէ :

Եթէ լուսինն բալ օւնեւայ չուրջն , այսինքն այն գունաւոր շրջանակն որ լուսինն անմիջապէս կ'պած կ'երեւի , օդոյ փոփոխութեան նշան է . Բակն մթնոլորտի վերին խաւերու մէջ ջրոյ մանր մանր կաթիլներէն կը ձեւանայ : Եթէ այս լուսաւոր բակն որ զանազան շրջանակներէ կը կազմուի՝ երթալով պզգտիկնան եւ գունաւորն , անձրեւի է նշան : Ընդհակառակն եթէ անոնց արամազիծն ընդլայնի եւ լուսաւորուի , նշան է թէ մթնոլորտի մէջ գտնուող գոլորչին ցրուելու վրայ է . որով անձրեւի վախ չկայ :

Տեսական ուրիշ երեւոյթ մ'է արեւուն կամ լուսնի շուրջ մեծկակ սպիտակ շրջանակ մը տեսնուիլն . երբեմն կրկնակ կ'երեւի այդ . 22° է մինչեւ 44° . որոնց կ'ըսենք արեւապար եւ լուսնի պար . լուսոյ ազդեցութեան արդիւնք : Այս երեւոյթն անձրեւի կամ ձնան նշան է :

Լուսնի եղջերայ պայծառութիւնն օդոյ զեղեցկութեան նշան է , իսկ հակառակ երեւոյթն օդոյ վատութեան :

Արեւ . — Եթէ արեւն պարզ երկնքի մէջ ելլէ կամ մանէ՝ հաւանական է զեղեցիկ օդն ձմեռ ժամանակ , իսկ ամառն զրեւ թէ հաստատուն : Եթէ ելից կամ մօրից ատեն ամպոտած ըլլայ երկինքն՝ անձրեւի նշան է :

Գեղնադոյն ամպերն փոթորկի նշան են . կարմրադոյնք՝ ուժգին հողմոց :

Երբ արեգակն առաւօտուն թեթեւ մալլած է՝ զեղեցիկ օրուան նշանակ է :

Արեւուն աղօտ ու դարկահար տեսքն անձրեւի դուշակ է :

Օղաջալի կենդանիներ . — Գեղեցիկ օդոյ նշան է՝ երբ ծիւծեռնակներն շատ բարձր թռչին . երբ բոռն եւ գոռիս բազմաթիւ երեւին առաւօտուն , երբ արեւմուտքին ճանձերն ու ճանձիկը ու միջուկը բազմաթիւ ու կայտառ եռան օդոյ մէջ , երբ սարդերն աշխոյժ դործեն :

Անձրեւն անհրաժեշտ է՝ երբ կատուն փռնդայ , եւ թաթիկներով ականջներն խառնէ . երբ շունն սկսի գետինն փորել ու հաջիւ , երբ կենդանիներն պառկելով թաթերնին լիզեն . բա-

զերն կաղիաչելով ջուրի մէջ մանեն. հաւերն սովորականէն աւելի փոշիներու մէջ թաւալին. ծիծեռնական գետնին շատ մօտ թռչալի. երբ գորտերը շատ կռիւան, մեղուներն առանց փեթաւ կէն հեռանալու աագնաւին, ճանճերն երբ խայթին, որդերն գետնին երեսն ելլեն, սարդերն իրենց ծակներն քաշուին, մուկերն երբ աղմկին:

Օղաջալի բոյսեր. — Երբ դաշտերու արջնյեղի (Nigelle) գլուխն հակի՝ ջերմութեան նշան է. եթէ ցցուի՝ զովութեան: Երբ երեքնուաթի ցողուններն ցցուին՝ անձրեւի: Երբ կկուրհացի (alleluia) տերեւներն բարձրանան՝ փոթորիկ: Երբ զարնային կկուր (Brayette printanière) մեղմիկ կծկի՝ փոթորիկ եւ մրրբրիկ. երբ այգազուարճի ծաղիկներն փակին՝ անձրեւի: Եթէ թրթռնջուկի (Oseille) ծաղիկն բացուի՝ գեղեցիկ օդայ: Եթէ փակի՝ անձրեւ, մրրիկ. եթէ հազարի ծաղիկն թառամի՝ անձրեւոյ նշան. երբ փոքրիկ պատատուկն (P. Liseron) դոցէ ծաղիկներն՝ անձրեւի է. եթէ հինգտերեւեանի ծաղիկներն պարզին՝ անձրեւ կայ:

Մ Ա Ն Կ Ա Մ Ա Ր Զ Ք

ՀԱՍԱՐԱԿԱՅ ՆԵՐԿԱՅ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻԻՆՔՆ

Պ. Garofalo Ժողովրդեան կրթութիւնն եւ եղեռնագործութիւնն իտալիոյ մէջ ըսելով բանախօսութիւն մ'ըրաւ ի Հռոմի Revue scientifique ամենուն ծանօթ թերթն քննելով կը ներկայացընէ ընթերցողաց այդ ճառն՝ որուն գէթ մի մասն հարկաւոր եւ պատուական՝ կը թարգմանենք:

« Բանախօսին եղեռնագործութեան պայմաններով գծած ցուցակը տխուր է. այլ ամենէն կարեւոր կէտն՝ հասարակոյ կրթութեան բռնած շաւղին դէմ ուղղածն. այնպէս զի նոյն պատաստանը կրնանք մենք ալ մեզ դէմ ուղղել: Պ. Garofalo կ'ըսէ. «Անշուշտ դպրոցն հրաշք պիտի չընէ. այլ գէթ անպաշար ճիշդն ու շարունակ ջանք պարտաւոր է ընել տղուն զգացմունքն բարեւոքելու, անոր սրտին մէջ բարի վարուց սկզբունքն

մեղմիւ միսելու, սուտէն խորչելու, թիւրն ու չար գործն արհամարհելու, եւ ընդհակառակն՝ յարելու պատուականին, ազնուին, ժշմարտին . . . : Եւ պարտաւոր է՝ ոչ թէ տղայքն մեծամեծ ուսմանց եւ բարձր դիտութեանց պատրաստել, որ ստորին վիճակի զաւակներուն համար անօգուտ է, այլ յատուկ արուեստի մը, եւ մանաւանդ վարժեցունել զանոնք՝ աշխատելու եւ կարգապահ ըլլալու» Դպրոցներն ասոնց եւ ոչ մին կ'ընեն, եւ յաճախ իսկ բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ կը քայլեն :

«Այս կէտն կը քննադատէ Պ. Garofalo խստիւ, առանց ուսուցչաց դասուն իսկ խնայելու, ընդհանրապէս իրենց վիճակէն ամբողջ երիտասարդներ, ամբարտաւան, իրենք իսկ կարօտ, առանց որոշ սկզբունքի, յաճախ ռամիկ քաղաքագէտներ, տարօրինակ դադափարներու տաժողք» :

«Մրազիրներուն գալով՝ մարդկային պարտուց վրայ եւ ոչ խօսք մը կայ, զրոյց ընտրութիւնն իսկ յոռեզոյն . անոնց մէջ պատմական եղեւնադործ սպանութիւնք՝ իբր հայրենի սիրոյ ներքոյ կը տրուին : Կրօնական ուսումն ի սպառ անհետացած՝ կառավարութեան Սահմանադիրն միայն բարձրագոյն դասերուն իրր միակ բարոյական օրինադիրք կը բացատրուն . որով տըզայք կ'ըմբռնեն՝ թէ իրենց պարտքն ու իրաւունքն է յայտարարութիւն եւ աղերս մատուցանել՝ եւ երեսփոխանաց ընտրութիւնն քուէարկել : Այս է ամենը . ընկերական կենաց այսպէս կը պատրաստուին տղայք : Այնպիսի երկիր մը՝ յորում ըստպանութիւնք կը յորդեն կը զեղուն՝ աղայոց զգացմունքն ամօքելու ամենեւին խնամ չեն տանիր, եղեւնադործութեան եւ ոճրին անարգ ըլլալն անոնց չեն հասկըցուներ . ընդհակառակն՝ ռամիկ տեսարաններու կ'առաջնորդեն զանոնք, արիւնսդիր խաղերու . ազատութիւն կը տրուի անոնց եղեւնադատ ատենաներ մտնել, ուր շատ անգամ եղեւն կը ներքողուի փատաւքսններէ :

«Պ. Garofalo խտայական գպրոցներու հետ կը համեմատէ անդրիական եւ ամերիկեան դաստիարակութեան դրութիւնն, եւ ցոյց կուտայ որ այս երկու մեծ ազգեր բացարձակ հարկաւոր դասած են կրօնքի ուսուցումն՝ օրպէս զի տղուն սիրտը բարոյականի փափուկ սկզբունքով տոտուորուած իր ամեն գործոց ուղղիչն ըլլայ : Թէ դպրոցն բարոյից վրայ կազդէ՝ ահա անդլիական մանկամարդական դրութեան գերազանց արդիւնքն . 1879 ին մինչեւ 1893 բանտարկելոյ թիւն 20,000 է 8,000 ի իջած է . քսան ստորուան մէջ վեց արգելտրան վաւկուած

է, վասն զի զատապարտուող չկար : Ընդհակառակն Իտալիոյ մէջ՝ 1862 ին 15,037 բանտարկեալ ըլալով՝ մինչեւ 1894 բարձրացած է 28,336 հոգւոյ : Անգլիոյ մէջ երիտասարդ եղեռնադորժք եւ ոճրագործք երթալով կը պակսին : Իտալիոյ մէջ ընդհակառակն. 1889 ամբողջ զատապարտելոյ թուոյն հինդերորդ մասը կը կաղմէր երիտասարդութիւնն. որոնց մէջ 5,500 հոգի առանուշճրս տարեկանէ վար : Եւ սակայն հասարակաց դպրոցներու մէջ աղոյ թիւն օրէ օր կը բազմապատկի :

Որչափ ճշմարիտ եւ ցաւալի՝ այլ ուղղելի, նշանաւոր դաղղիացի մը Պ. Garofalo ի ձայնակցելով այսպէս կ'ըսէ . «Մեր այսօր տուած զատապարտութիւնն տղայքն մեծաւ մասամբ ընկերութեան թշնամի կ'ընէ եւ կ'ապականէ :»

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն. Տես քիւ 14)

Ահաւասիկ հոս , այս տեսարանիս առջեւ է որ ամենալու եւ երեսնիս ծածկելու ենք : Այս է ահաւասիկ մարդկային բնութեան վիճակն երբ Աստուծոյ հետեւ կը թափառի . ահաւասիկ ամենալսեմ, ամենասուր խելք մը, որ ամէն տեսակ այլանդակ վարդապետութեանց մէջ կ'երթայ կը մօլորի . ահաւասիկ ամենազեղելիկ, ամենափափուկ, ամենասիրուն սիրտ մը, որ ամեն անպատուութեանց մէջ կ'իյնայ կը թաթխուի : Եւ չենք դիտեր թէ ինչ թշուառ յարակցութիւն մ'է այն , որ միշտ մտաց մալորութիւնը սիրտն ալ կ'ապականէ, եւ սրտի ապականութիւնն

ալ մի եւ նոյն տառն միտքն ալ կը մոլորցնէ . ինչ զարհուրելի լարիւրինքոս մը, որուն մէջէն ելլալն անկարելի է թէ որ Աստուած օգնութեան չհասնի. այս բանիս տխուր եւ միանգամայն փառաւոր պատիւեր մ'է սուրբ Օգոստինոս, որուն կորուստն այս անդամ անդամանելի կ'երեւայ: Իրօք ալ՝ հազիւ թէ նոր լծին տակ կը մանայ, ամէն կիրքերը մէկէն կ'արթննան, մարդկային հոգւոյն խորը ծածկուած ինչ որ սգեղ եւ ամօթալից բաներ կան, ամէնքն խտրոյն զուլանին կը բարձրացնեն , եւ այնպիսի խորհուրդներ երեւան կը հանեն, զոր մինչեւ այն ժամանակ տեւած չէինք: Չենք ըսեր իւր նորածին հաւատքին բարձրութենէն , այլ Պաատնի բարձրութենէ կ'իյնայ կը կործանի Եպիսկոսեանց անամօթութեանց մէջ , եւ կ'ըսիսի ծարաւիլ, պապակիլ ամենակողմէի նիւթապաշտութեան ետեւէ:

«Այլիքոս եւ Նկարիտոս, երկու մասերիմ բարեկամներուս հետ խօսակցելով, խոստովանեցայ իրենց, կ'ըսէ Օգոստինոս, որ քիչ մ'ալ Եպիսկոստն ամեն փիլիսոփայից զուլան պիտի դասէի: Ենթադրեցէք որ՝ կ'ըսէի, անմահ ըլլայինք, եւ կտրեանայինք վայելել միշտ զգայարանաց ցանկութիւններն, միթէ այն ժամանակ կատարեալ երջանկութիւնը ստացած չէինք ըլլալ , եւ ուրիշ բանի զեռ կրնայինք կարօտիլ: Հիմա ահաւասիկ կը տեսնանք թէ մինչեւ ուր կ'իջնայ՝ կ'ապականի այն վեհմ եւ աղնիւ հոգին , յաւիտենականութեան վրայ այնպիսի զեղեցիկ զաղափարներով լի հողի մը . ամենացած նիւթապաշտութեան խոր անդունդն իջած՝ հոն բնակիլ կը ցանկայ այն պայմանաւ ալ որ նիւթապաշտութիւնը յաւիտենական ըլլայ : « Ասանկով մարմնոյ ցանկութեանց ամենախոր անդունդին յատակը կ'իյնայի, կ'ըսէ , եւ մի միայն մահուան եւ վերջին դատաստանի վախը զեռ կը զսպէր զիս եւ սիրտս ահուգողով կը լեցնէր: Բարեախտաբար այն վախը այն աստիճան տպաւորուած էր սրտիս խորունկն որ անցեալ մոլութիւններս եւ աստիկ կիրքերս չէին կրցած ջնջել զայն : » Ո՛հ , մարգս շունչ կ'առնէ այս վերջին խօսքերուն վրայ . ուրեմն Օգոստինոսի խիզճը տակաւին մտած չէ, այն խիզճը զորն որ սրտահի Մոնիկայի ձեռքը ուղղած եւ յարգարած է, եւ այն խիզճն է որ այնքան ապականութենէ ետեւ զեռ կենդանութեան նշան կուտայ: Ի՛նչ ուրեմն զերահրաշ զօրութիւն մ'է մօր մը կրթութեան զօրութիւնը. ո՛հ յիշաւի ինչպիսի զօրութիւն մ'ես գտ, որ այն աստիճան խորին մոլութեան մէջ ալ Օգոստինոսին հոգին կրցար պաշտպանել :

Որչափ որ մեծ եղաւ անկումը եւ ամօթալից, որչափ որ ահուկի եղաւ մտաց սրտի եւ զգայարանայ աղականութիւնը, նոյնչափ ալ մեծ եղաւ Օգոստինոսի այլայլութիւնը եւ առաւելանքը : «Վա՛յ այն յիմար հոգւոյն, կը գոչէ, որն որ Աստուծմէ հետեւ չաւարտին տէր մը գտնալ կը յուսայ. ի զուր կը զանայ, զարձաւալ չը գտնայ առջեւի վրայ, կանակի վրայ, մէկ զիւն միւս գին, որ կողմն որ դառնայ պինդ ու կարծր է մահիճը . ի քեզ միայն, ո՛վ Աստուած իմ, ի քեզ միայն կը գտնուի ճշմարիտ հանդատութիւնը» Եւ կը յարէ՝ ըսելով . « Ի՛նչ տանջանք չէի կրեր այն իմ վիճակիս մէջ, ի՛նչ հառաչանք չէի արձկեր. դուն միայն գիտէիր քաշած տառապանքներս, ո՛վ Աստուած իմ, եւ ես մէկու մը չէի կրնար պատմել զանոնք, եւ ինչպէս կրնայի պատմել այս բաներս նոյն իսկ մտերիմ բարեկամացս : Մարդկային տկար եւ թոթափախօս լեզուովն ինչպէս կրնայի հասկըցնել հոգւոյս մէջ մանչող ալեաց կատաղութիւնը : Հառաչանքներս գէթ մինչեւ քու ահանջդ կը հասնէին, եւ դուն սրտիս հեծութեանց եւ ոչ մէկ փոքրիկ մասը կը կորսնցնէիր» «Եղբօ՛ւկ ինծի, չորս կողմն կը նայէի, առարկաներ կը վնտռէի ինքզինքս հանգչեցնելու համար եւ չէի դտնար . թէ որ դառալու ալ ըլլայի, առջի բերան՝ այս կը բուէ ինձի, կ'ըսէի, ալ ասոր վրայ կրնամ հանգչիլ, հանգչիմ եւ երջանիկ ըլլամ. բայց մէկէն դուն իմ խռովալ սիրաս կը խայթէիր, ո՛վ Աստուած իմ, զաղտնի խիթանով մը, եւ փրկարար ցաւերու ամենախորդ բաղասանովդ կը զգայի որ հոգւոյս վէրքերն անզգալաբար կը բժշկէիր»

Իրօք ալ Օգոստինոսին հոգին կը բժշկուէր, եւ բժշկութեան նշանն ալ զրոտանց կը տեսնուէր, թէ՛ երեսին տատախի տխրութեանէն, թէ՛ իրազաղութիւն չգտնալու համար զգացած այլայլութենէն, և թէ՛ ըսենք ի գովեստ Օգոստինոսին, այն տառապանայ մէջ ցոյց տուած քաջասրտութենէն : Առաջին կտայր տառնըհինգ տարի տեւած էր, իսկ վերջինը քանի մ'ամիս միայն տեւեց : Հաւանական է որ այս անգամ նաեւ Մօնիղա իւր զօրաւոր օգնականութիւնը զրացած չէ. տարակոյս չկայ որ իւր արտասուեալառն եւ հոգեբուղի պաղատանքներովն եւ փափկասուն յորդորներովն իւր որդւոյն ախանջը լիցուցած է. անոր երեսին զարկած է այնպիսի վարման անպատուութիւնն եւ անպատահութիւնը, նախ այն բարեկրօն օրիորդին նկատմամբ, որ րաւն իօտը տուած է, եւ որն որ իրեն համար մաքուր սիրտ մը վը պատրաստէ, երկրորդ Աստուածատրին նկատմամբ, որն

որ հրեշտակային անմեղութեամբ կը մեծնայ, եւ ինքն իւր ող-
բալի տկարութեանց չար օրինակովը կորսնցնելու վտանգին մէջ
կը գնէ զանի կայ, եւ վերջապէս Աստուծոյ նկատմամբ, որուն
անդին շնորհքներն արհամարհելովը՝ բարկութիւնը կը հրաւիրէր
իւր վրայ: Օգոստինոս անձնատուր կ'ըլլայ. փնտռած երջան-
կութիւնն անարգ եւ յանցաւոր կապակցութեանց մէջ չգտնա-
լով, կը կտրէ եւ մէկդի կը նետէ այն կայն ալ, եւ կը խոս-
տանայ իւր մօրն օրինաւոր ամուսնութեան օրերուն սպասելու:

Աստուած՝ ինչպէս որ Օգոստինոսին առաջին զոհը վայր-
կեան մը խաղաղութիւն եւ լոյս շնորհելով վարձատրած էր,
այս երկրորդ զոհն ալ՝ նոյն կարգի բայց աւելի անդին փոխա-
րկնութեամբ մը պիտի վարձատրէ: Հազիւ թէ իւր յանցաւոր
կապերը կը թօթիլէ, մտաց վերջին եւ խաւարամած ստուերներն
ալ նոյն ընդ նոյն կը վարատին, եւ զմայլած հոգւոյն մէջ կը
ծաղի վերջապէս հաւատոյ լիակատար պայծառութիւնը: Արդէն
այն լուսաւորութեան գործողութիւնը չատնոց ի վեր սկսած էր
ինչպէս ընթերցողք անսարակոյս դիտած են: Ինչպէս ամառ-
ուան տաք գիշերները, փոթորիկէ մը ետեւ, լուսաւորք եր-
բեմն մէկիկ մէկիկ երեւան կ'ելլան եւ կը փալիլին փախստա-
կան տմպերու մէջէն, այսպէս ալ ժամանակէ մը ի վեր Օգոս-
տինոսին մրրկայոյզ հոգւոյն մէջ հաւատոյ ճշմարտութիւնները
մի առ մի սկսած են նշմարուիլ: Հետզհետէ փարստած է իւր
տարակոյսները, կամ լաւ եւս ըսելու համար, իւր խղճին վրա-
յէն չէ կրցած ջնջիլ իւր մօրը ձեռքը դրոշմուած Աստուծոյ դո-
յութեան, նախախնամութեան, հոգւոյ անմահութեան, բարւոյ
եւ չարի զանազանութեան եւ վերջին դատաստանին ազդու
ճշմարտութիւնները: Տարակոյսէ տարակոյս, մոլորութիւնէ մո-
լորութիւն գլորտիկելով, հասկցած է որ մարգս իւր ընտանի ու-
ժովը ճշմարտութեան չկրնար հասնիլ, այլ հարկաւոր է Աստ-
ուածային դատաւարակութիւն մը, որուն հանդամանքներն ի-
րեն զարմանքը չարժող Ուղղափառ Եկեղեցւոյն գիրկը կը զրտ-
նուին եւ անոր յանձնուած են: Այս, ահաւասիկ ստոնք են այն
լուսաւորք, որոնք իւր հոգւոյն մէջ կը փալիլին, տակաւին
ազօտ եւ քողարկուած, բայց կենդանի եւ քաղցր լուսով մը:
Բայց այն լոյսն որչափ գեղեցիկ սեպուի, Օգոստինոսը քրիս-
տոնեայ ընելու չափ ազդեցութիւն չունի. վասն զի այն լուսա-
ւորներուն մեծագոյնը, պայծառագոյնն, այն լուսաւորն որ ա-
մէն բանի վրայ ճշմարիտ լոյս մը կը ախտէ, ըսել կ'ուզենք՝ Յի-

սուս Քրիստոս, զեռ անոր հոգւոյն մէջ ծաղած չէ։ Ո՛չ թէ Օգոստինոս բոլորովին մոռցած է զայն (այնպիսի փափկութեամբ մը այն սուրբ անունը ծծած է իւր մօրը չրթանց վրայէն որ մեր Փրկչին անունը իրեն համար ոչ երբեք անձանթ մը կըրնայ ըլլալ)։ Բայց այնչափ անվայել ընթերցմունքներէն, ապականիչ ուսմունքներէն եւ անկարգ կիրքերէն վերջն այն աստուածային պատկերն իրեն համար խաւարամած է։ Մարգեղութեան, փրկագործութեան, Քրիստոսի Աստուածութեան ինչ ըլլալը չհասկնար։ Ինչ կ'ըսեմ, Բանին գոյութիւնը, Աստուծոյ հոգեղութիւնն իրեն համար անլուծանելի խնդիրներ են։ Ուստի պէտք է նախ այն ստուերները փարատել։ Ո՞րն է այն վարպետն այն առաքելալը զոր Աստուած ընտրած է Օգոստինոսին քարոզելու համար այն ճշմարտութիւնները, անկարելի է դուշակել, մեղմէ՛ շատ հեռու, նախնեաց մէջ, Յունաստանի ամենէն ծաղկեալ ատեններն, երիտասարդ պատանի մը կար, շատ խելացի անձ մը, եւ պերճախօսութեան մէջ զինքը գերազանցող տակաւին եղած չէ։ Սովրատեսի աշակերտ, անմահացուց ասոր անունն իւր բարձրաթոիչ զօրութիւնը հաղորդելով իրեն։ Արիստոտելի վարպետ, երեքպատիկ աւելցուցած կ'ըլլար ասոր զօրութիւնը թէ որ իւր սրտին մէջ վառուած բոցը կարելի եղած ըլլար անորինն մէջ ալ բորբոքել։

(Շարայարեյի)

ԿՈՄԻՏԱՍ Ա. ՈՍԿԵԱՆ

ԱՌԶԵՌՆ

ԲԱՌԱԳԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ-ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ

Նոր տպագրութիւն (երկրորդ)

Ուղղեալ եւ յաւելեալ

աւելի քան 50000 քառ, ոճ եւ այլն,

Սոյն օգտակար գործ՝ կը բովանդակէ հայերենի ընթացիկ քոլոր բառերէն զատ՝ զխաական եւ արուեստական բազմաթիւ բառեր, ոճեր եւ տապաւածներ, իրենց զազղ. թարգմանութեամբն: Բառից զանազան առումները բացատրուած են բազմաթիւ օրինակօք:

Գործոյն վերջն աւելցուած է զազղ. լեզուի անկանոն եւ սլակասաւոր բայից պարզ ժամանակներու ցանկն՝ հանդերձ պիտանի եւ կարեւոր ծանօթութեամբք, էջ իւր 1000, ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Գին	զօրաւոր քառ.դոնէ դահեկան	25
	լաթակաղմ	» 27
	կիսակաշի	» 32

Կեդրոնատիղին է Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ վաճառատուն, թիւ 27, Ֆինանսըլար, Կ. Պօլիս: Կը գտնուի Պ. ՊԱԼԵՆՅԻ եւ քոլոր հայ գրաւաճառաց քով, ինչպէս նաեւ Բերա, Մեծ Ժողոց, ՎԱՅՍԻ եւ ԲԱՅԼԻ գրաւաճառանոցները, եւ Ղալաթիա Մսնմուտիկ ճատտեսի, թիւ 42, ՌՕՄԱՆ եւ ԸՆԿ. Թղթա-վաճառանոցն:

ՊԱՏԿԵՐ տասն եւ հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան:
Դաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
քրքատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խորաքանցիւր քիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եւէիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU **BADGUERE**

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N° 4

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنمشدر